

SEMETEY

Kaynakçalar:

Kitaplar:

Baigaziev, S. (2000). *Manastanuu*. Bishkek.

Cumaturdu, A. (2026). *Manaschi: The singer of the Kirghiz epic Manas*. Springer Nature.

Karalaev, S. (1987). *Semetey* (1. kitap). Frunze.

Karalaev, S. (1989). *Semetey* (2. kitap). Frunze.

Kerimcanova, B. (1961). “*Semetey*” cana “*Seitek*”. Frunze.

Reichl, K. (2018). *Routledge revivals: Turkic oral epic poetry (1992)*. Routledge.

The Semetey of Kenje Kara: A Kirghiz epic performance on phonograph: With a musical score and a compact disc of the phonogram. (2006). Harrassowitz.

Videolar:

YouTube. (2014). *Semetey: Kanikey, Semetey'i İsmail'e veriyor – Zamir Bayaliev'in icrası* [Video]. YouTube. [YouTube videosu](#)

YouTube. (2017). *Manastın uulu Semetey* [Tiyatro oyunu kaydı]. YouTube. [YouTube videosu](#)

YouTube. (2019). *Manastın uulu Semetey* [Tiyatro oyunu kaydı]. YouTube. [YouTube videosu](#)

GENEL BILGI

Destan

Semetey Destanı, Manas'ın hikâyesinin devamını anlatır ve üçlemenin ikinci bölümünü oluşturur. Ancak iki destan arasındaki bağ yalnızca *Semetey*'in Manas'ın oğlu olmasından ibaret değildir.

Her iki destanda da aynı karakterlere yer verilir ve olaylar birbirinin devamı niteliğindedir. Buna rağmen *Semetey*, *Manas* Destanı'nın yalnızca bir devamı olarak görülmez. Kendine özgü karakterleri, olayları ve anlatım biçimi vardır. Bu nedenle halk arasında bağımsız bir destan olarak kabul edilir.

Manas üçlemesi, diğer sözlü edebiyat geleneklerinde olduğu gibi, pek çok yazar, besteci ve sanatçıya ilham vermiştir. 1932 yılında Kasım Tınistanov ve arkadaşları tarafından düzenlenen Akademi Geceleri etkinliklerinde Manas'tan bir bölüm de sahnelenmiştir.

Daha sonra Cusup Turusbekov, Coomart Bokonbaev ve Kubanıçbek Malikov, Semetey'in hikâyesinden Aychürek operasının librettosunu yazmıştır. Opera, 1939 yılında Moskova'da sahnelenmiş ve büyük beğeni toplamıştır.

1930 yıllarında Kubanıçbek Malikov ve Coomart Bokonbaev, Semetey ve Seytek üzerine başka opera librettoları da hazırlamıştır. Ancak bu eserler sahnelenememiştir. 1940'lı yıllarda ise Aalı Tokombaev ve Kubanıçbek Malikov birlikte Manas operasının librettosunu yazmıştır. Opera, uzun yıllar boyunca sahnelenmiş ve büyük ilgi görmüştür.

Manas Destanı, daha sonraki yıllarda Çin'de modern bir opera olarak da sahneye uyarlanmıştır. Bu opera, 2019 yılında Bişkek'te de sahnelenerek izleyiciyle buluşmuştur.

Halk Ozanları

Kırgızlar arasında, *Manas* Destanı'nı icra eden manasçılar gibi, *Semetey* Destanı'nı icra eden semeteyçiler de vardır. Her iki gelenek de toplumda aynı derecede saygı görür. Bir manasçının *Semetey*'i de icra etmesi şart değildir. Aynı şekilde, birçok semeteyçi de *Manas*'ı icra etmez.

Hem *Manas*'ın hem de *Semetey*'in günümüze ulaşan birçok farklı varyantı bulunmaktadır. Günümüzde Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi'nin El Yazmaları ve Yayınlar Fonu'nda *Semetey* Destanı'nın kayda geçirilmiş yaklaşık otuz farklı varyantı korunmaktadır.

Togolok Moldo, Sayakbay Karalaev, Cusup Mamay, İbırayım Abdırahmanov, Moldobasan Musulmankulov, Seydene Moldokeeva, Canbay Kocekov, Şapak İrismendeev, İsa Cumabek ve Mambet Çokmorov, *Semetey* Destanı'nın farklı varyantlarını icra eden önemli halk ozanlarıdır.

Arka Plan

1903'te Rus Coğrafya Cemiyeti, Orta Asya'daki Kırgızlar hakkında araştırma yapmak üzere bir keşif gezisi düzenledi. Araştırma ekibinde Türk dillerini bilen subay A. G. Belinsky ve ressam B. V. Smirnov da vardı. Ekip, Pişpek bölgesinde, yani bugünkü Bişkek çevresinde, Kenjekara adlı bir halk ozanı ile karşılaştı. *Semetey* Destanı'nın, Semeteyci Kenjekara tarafından icra edilen bir bölümü fonograf aracılığıyla kaydedilmiştir. Belinsky, Manas ve *Semetey*'den seçtiği bölümleri Rus alfabesiyle yazıya geçirerek Rusçaya çevirdi. Smirnov ise Kenjekara'nın bir portresini yaptı. Belinsky'nin *Manas* çevirisi daha sonra Smirnov'un 1914'te yayımlanan *Türkistan Bozkırlarında* adlı kitabında yer aldı. (Baigaziev, 2000, s. 135)

1961'de Kırgız araştırmacı B. Kerimcanova, *Semetey* ve *Seytek* üzerine yaptığı çalışmada, bu iki destanın *Manas* üçlemesi içindeki yerini ve birbirleriyle olan ilişkisini ele aldı. Kerimcanova'ya göre Manas, *Semetey* ve *Seytek*, kendi olay örgülerine, kahramanlarına ve anlatı yapılarına sahip, birbirinden bağımsız ve bütünlüklü eserlerdir. Ancak bu bağımsızlık, aralarında güçlü bir bağ olmadığı anlamına gelmez.

Semetey Destanı'nın kendine özgü bir hikâyesi vardır; bununla birlikte, destandaki pek çok olay ve karakter Manas'ta anlatılanları tamamlar. Aynı şekilde, *Semetey*'in oğlu *Seytek*'in hikâyesi de bu zincirin devamını oluşturur. Böylece *Manas*, *Semetey* ve *Seytek* arasında kuşaktan kuşağa uzanan bir soy bağı ortaya çıkar. (Kerimcanova, 1961, s. 34)

KİŞİLER

Semetey – Manas'ın oğlu ve destanın başkahramanıdır.

Ayçürök – Semetey'in eşidir. Afgan Hanı Akunkan'ın kızı olan Ayçürök, güzelliği, asaleti ile öne çıkar.

Kanıkey – Manas'ın eşi ve Semetey'in annesidir.

Kulçoro – Semetey'in en yakın dostudur. Almambet'in oğludur.

Kançoro – Semetey'in sadık dostu ve yoldaşdır. Çubak'ın oğludur.

Bakay – Manas'ın, daha sonra da Semetey'in akıl danıştığı bilge ve saygın bir aksakaldır.

Çınkojo – Semetey'in yönetimine karşı çıkan akrabasıdır.

Toltoy – Çınkojo ile birlikte hareket eden düşman lideridir.

ÖZET

Manas'ın ölümünün ardından Semetey'in hikâyesi başlar. Manas'ın akrabaları Abike ve Koböş, Manas'tan kalan mal varlığına el koyar. Küçük yaştaki Semetey'i öldürmek isterler ve Kanıkey'i Koböş'le evlenmeye zorlarlar. Oğlunun hayatından endişe eden Kanıkey, Semetey'i ve kayınvalidesi Çıyırđı'yı yanına alarak babası Atemirkan'ın yaşadığı Buhara'ya kaçar. Bakay, onların kaçmasına yardımcı olur, gerekli erzakı hazırlar ve on iki yıl boyunca kendilerini bekleyeceğine söz verir.

Buhara'ya vardıklarında Kanıkey, Semetey'i akrabaları İsmayıl'a emanet eder. Semetey on iki yaşına geldiğinde onun için büyük bir tören düzenlenir. Kanıkey bu dönemde oğluna babası Manas'ı, Manas'ın Kırk Yiğidi'ni ve onun gerçekleştirdiği kahramanlıkları anlatır. Ayrıca kimlere güvenmesi gerektiğini, nasıl davranacağını ve Manas'ın silahlarının geçmişini öğretir. Semetey böylece Talas'ın kendi yurdu olduğunu ve Manas'ın oğlu olduğunu öğrenir.

Semetey daha sonra Talas'a, babası Manas'ın yurduna geri döner. Burada halkın desteğini kazanır, düşmanlarını yenerek boyları yeniden bir araya getirir ve ülkede huzuru sağlar.

Bir süre sonra Ayçürök ile karşılaşır. Ayçürök, Semetey'i sınamak için onun doğanını çalar. Semetey, en yakın yiğitleriyle birlikte onun peşine düşer ve Ayçürök'e talip olan rakiplerini yener. Bunun ardından Ayçürök ile evlenir.

Semetey daha sonra babası Manas'ın katili Konurbay'a karşı savaş açar. Konurbay'ın peşinden giden Semetey, sefer sırasında Pekin'e kadar ulaşır. Zekâsını ve sihirli güçlerini kullanarak Konurbay'ı yenmeyi başarır.

Ancak Talas'a döndüğünde eski yoldaşlarından birinin ihanetiyle karşılaşır. Kiyaz Han'a yenilen Semetey'in elindeki güç kaybolur. Kiyaz Han yönetimi ele geçirir ve Ayçürök, Kanıkey, Bakay ile Gülçoro'yu esir alır. Semetey ise bu yenilginin ardından ortadan kaybolur.

Semetey'in hikâyesinin trajik bir şekilde sona ermesi Kırgız halkını memnun etmez. Kahramanın kaybolmasıyla hikâyenin yarım kalması, yeni bir anlatının doğmasına zemin hazırlar. Böylece Manas'ın torunu Seytek'in hikâyesini anlatan yeni bir destan ortaya çıkar ve üçlemenin hikâyesi devam eder.

OLAYLAR

Semetey

Semetey'in Çocukluk Yılları Buhara Hanı Atemir, torunu Semetey'i büyük bir özenle büyütür. Onu her türlü sıkıntıdan uzak tutar; ayağının toza değmesine, yüzünün güneşte yanmasına bile izin vermez. Semetey'in gerçek yurdu Talas'ı, Kırgız halkını ve babası büyük kahraman Manas'ı ondan gizler. Semetey küçük yaşlardan itibaren cesur, hareketli ve yerinde duramayan bir çocuk olarak büyür. Hızlı atlara biner, ok atmayı öğrenir, doğan ve tazılarla ava çıkar, yollarda güvenliği sağlar. Onun gücünden çekinen bazı beyler durumdan rahatsız olur ve Atemir Han'a şikâyetle bulunur. Ancak Atemir Han, Semetey'in Manas'ın gerçek varisi olduğunu bildiği için onu korur. Semetey'in savaşçı ruhunu ve bitmek bilmeyen enerjisini dizginlemek isteyen Atemir Han, büyük bir şölen ve at yarışı düzenlemeye karar verir. Böylece Semetey'in kendi köklerini ve gerçek kaderini öğrenmesinin yolunu açmayı umar.

Kanıkey'in Taytoru'yu Yarıştırması Kanıkey hazırlıklarını sessizce yapar. İçinde hem umut hem de korku vardır. Saçlarını toplar, genç bir savaşçı gibi giyinir ve yaşlanmış atı Taytoru'yu Buhara'daki büyük yarışa götürür. Çevresindekiler Kanıkey'le alay eder ve yorgun görünen Taytoru'nun yarışta hiçbir şansı olmadığını düşünür. Kanıkey ise Manas'ı hatırlar ve atalarından kalan güce inanır. Yarış başlamadan önce gözyaşları içinde dua ederek kendisine güç verilmesini diler. Yarış başladığında Taytoru zorlanır ve diğer atların gerisinde kalır. Kanıkey büyük bir üzüntü duysa da umudunu kaybetmez. İnancına ve Manas'ın hatırasına sığınarak Taytoru'yu yeniden ileri sürer. Kaderin henüz onları terk etmediğine inanır. Taytoru kısa süre sonra hızlanır ve yarışı birinci tamamlar. Semetey kazandığı ödülü halkla paylaşır. Bu zafer, Manas'ın hatırasının ve mirasının hâlâ yaşadığını gösteren önemli bir olay olur.

Semetey'in Manas'ın Adını Öğrenmesi Taytoru yarışta zorlanırken Semetey'in içinde daha önce hiç hissetmediği bir güç uyanır. Manas'ın kim olduğunu henüz bilmez, ancak bu isim ona tuhaf bir şekilde tanıdık gelir. Bir anda yüksek sesle "Manas!" diye haykırır. Sesi bozkırlarda yankılanır. Çobanlar, yolcular ve savaşçılar da bu haykırışa karşılık verir. Her yerde büyük bir coşku yaşanır. Bu sırada Taytoru sanki yeniden güç kazanmış gibi ileri atılır. Yaşlı at rüzgâr gibi koşmaya başlar. Toz bulutları yükselir, nal sesleri

her yeri doldurur ve insanların içine yeniden umut doğar. Taytoru yarışı birinci tamamlar. Semetey kazandığı ödülü halkla paylaşır. İnsanlar bu zaferi büyük bir sevinçle karşılar. Çünkü Manas'ın adı ve ruhu hâlâ yaşamaktadır.

Semetey'in Sarıta'yla Karşılaşması Yıllar sonra Semetey, Sarıta diye biriyle ormanda karşılaşır. İlk başta aralarında sert bir tartışma çıkar. Semetey karşıdaki kişinin sözlerine güvenmez ve ondan cevap ister. Konuşma ilerledikçe Sarıta, Semetey'in kim olduğunu anlar ve yıllardır saklanan gerçeği ona anlatır. Semetey, Manas ile Kanıkey'in oğludur. Talas ise onun gerçek yurdu. Sarıta'nın anlattıkları Semetey'i derinden etkiler. O güne kadar bildiği hayatın aslında büyük bir sırrın üzerine kurulduğunu öğrenir. Kendisinin kim olduğunu ve neden Buhara'da büyüdüğünü anlayınca geçmişine farklı gözle bakmaya başlar. Bu karşılaşma, Semetey'in Talas'a dönme kararında önemli bir dönüm noktası olur.

Kanıkey'in Oğluna Verdiği Öğütler Semetey gerçeği öğrendikten sonra Buhara'dan ayrılır ve annesi Kanıkey'in yanına gider. Kanıkey, oğlunun artık kim olduğunu ve nereden geldiğini bilmesi gerektiğini düşünür. Ona Talas'a giden yolları, nehirleri, geçitleri ve kutsal yerleri anlatır. Karşılaşabileceği tehlikelere karşı dikkatli olmasını, düşmanların hilelerine kanmamasını ve zehirden sakınmasını söyler. Kanıkey ayrıca Manas'ın bıraktığı mirastan ve ona sadık kalan hayvanlardan bahseder. Semetey'e babasının yolundan gitmesini, onun adını ve hatırasını yaşatmasını öğütler. Kanıkey'in sözleri Semetey için yalnızca bir annenin öğütleri değildir. Aynı zamanda önündeki yolun rehberidir. Annesi, onu geçmişiyile tanıştırır ve karşılaşacağı zorluklara hazırlar. Artık Semetey, kendi kaderinin peşinden gitmeye hazırdır.

Talas

Semetey'in Kararı Semetey, annesi Kanıkey'in anlattıklarını dinledikten sonra artık kararını vermiştir. Gerçek yurdunu bulmanın ve babası Manas'tan kalan mirasa sahip çıkmanın zamanı gelmiştir. Aktulpar'a binerek Manas'ın zirhını kuşanır ve Buhara'dan ayrılmak üzere hazırlanır. Buhara halkı onu uğurlamak için toplanır. Herkes üzgündür; Semetey de annesine, Çıyırda'ya ve yaşlılara saygıyla veda eder. Kendi yurdunu ve halkını bulacağına, babasının izinden gideceğine söz verir. Böylece Talas'a doğru yola çıkar. Annesinin öğütlerini ve babası Manas'ın hatırasını yanında taşıyan Semetey, artık yurdunu arayan bir çocuk değildir. O, babasının topraklarına ve kendi halkına dönmekte olan gerçek varistir.

Semetey'in Talas'a Gelişi Semetey uzun bir yolculuğun ardından Talas'a ulaşır. Nehirleri geçer, dağ yollarını aşar ve sonunda babası Manas'ın yurdunu görür. Manas'ın sadık köpeği Kumayık, Semetey'in gelişini daha uzaktan hisseder. Kulaklarını dikip ona doğru bakar. Konuşmasa da karşıdaki kişinin kim olduğunu anlar. Bilge Bakay da Semetey'i görünce yıllar önce kaybettiği Manas'ı hatırlar. Genç savaşçıyı sınamak ister. Semetey ise sakinliğini ve kararlılığını korur. Sonunda gerçek ortaya çıkar ve Bakay ile Semetey birbirine sarılır. İkisnin de gözlerinden yaşlar süzülür. Semetey'in Talas'a dönmesiyle yıllardır yas içinde olan yurt yeniden canlanmaya başlar. Manas'ın oğlu sonunda babasının topraklarına kavuşmuştur.

Talas'ta Yeni Bir Hayat Semetey, Talas'a geldiğinde halkıyla buluşur ve babasından kalan zirhı kuşanır. Tayburul'a binerek anneleri Kanıkey ile Çıyırda'yı da yanına alır. Buhara'dan Talas'a uzanan uzun yolculuğun ardından yurda ulaştıklarında Kanıkey şükreder. Bakay da Semetey'in dönüşünü halka duyurur. Semetey, Talas'ın Manas'ın yaşadığı, savaştığı ve uğruna kan döktüğü topraklar olduğunu söyler. Halk yeniden boz üylerini kurmaya başlar. Kadınlar ve erkekler birlikte çalışarak yurdu ayağa kaldırır. Yıllardır süren anlaşmazlıklar sona erer. Yaşlılar barışır, boylar yeniden bir araya gelir. Bakay, halkı birlik içinde kalmaya ve Semetey'in yanında durmaya çağırır. Böylece Talas'ta yeni bir dönem başlar. Semetey'in yönetimindeki bu yeni dönem, birlik ve dayanışmanın yanı sıra Manas'ın hatırasına bağlılık üzerine kurulur.

Manas'tan Kalan Sadık Dostlar Manas'ın ölümünden sonra ortalıkta görünmeyen Kumayık köpek ile Akşumkar kuşu, Semetey'in Talas'a dönmesini bekler. Manas'ın mezarının yakınında bulunan Cılmayana adlı deve de tam on iki yıldır sessizce beklemektedir. Semetey'in geldiğini fark edince ayağa kalkar ve onu karşılar. Semetey'in yurda dönüşüyle birlikte Manas'tan kalan hatıralar da yeniden canlanır. Kumayık köpek, Akşumkar kuşu ve Cılmayana, Manas'ın oğlunun Talas'a döndüğünün sembolleri hâline gelir. Semetey artık babasının bıraktığı mirası devralmaya ve onun yolunu sürdürmeye hazırdır.

Manas'ın Silahları Semetey'e Emanet Semetey, babasından kalan silahları yeniden kuşanır. Zülpükör kılıcı, Sırnayza mızrağı, Akkelte tüfeği ve Aybalta baltası artık Semetey'indir. Akölpök zırhını, Akkise barut kesesini, Ak Kurcun yol çantasını ve Ak Kamçı'yı da yanına alır. Bu eşyalar Semetey için yalnızca savaş araçları değildir. Her biri Manas'ın hatırasını ve kahramanlığını taşır. Semetey, babasının silahlarını kuşanarak onun mirasını da üstlenmiş olur. Bundan sonra karşılaşacağı mücadelelerde Manas'ın bıraktığı bu miras ona güç verecektir.

İhanetin Ardından Semetey'in Talas'a dönmesinden sonra Bakay onun en önemli yol göstericisi olur. Ancak Semetey, kendi ailesinden gelen tehlikelerle de karşı karşıya kalır. Bir gün dedesi Cakıp, Semetey'i zehirlemeye çalışır. Bakay durumu fark ederek onun hayatını kurtarır. Bunun üzerine Çıyırdı ve Kanıkey Jakıp'ı öldürür. Kanıkey ayrıca kendilerine ihanet eden Akılay, Abıke ve Koböş'ü de cezalandırır. Semetey, amcası Abıke'yi bağışlamaya hazırdır. Hatta Kırgız geleneklerine göre annesi Kanıkey'i Abıke ile evlendirmeyi bile teklif eder. Ancak Manas'ın kardeşleri Semetey'e karşı gelmeye devam eder. Sonunda çıkan çatışmada Manas'ın kardeşleri hayatını kaybeder. Semetey onları kendi eliyle öldürmez; Manas'tan kalan mızrak ve tüfek kullanılır. Yine de yaşananlar Semetey'i derinden üzer. Çünkü ölenler, kendisine ihanet etmiş olsalar da onun öz akrabalarıdır. Semetey, kendi ailesinden insanların kanının dökülmesinden büyük bir üzüntü duyar.

Halkın Semetey'i Tanıması Halk, Semetey'in adını sevinçle ve hayranlıkla haykırarak bir araya gelir. Aksakallar saygıyla eğilir, savaşçılar sevinç gösterileri yapar. Bakay da Semetey'e eşlik ederek onu halkın karşısına çıkarır.

Semetey, halkını alçakgönüllülükle ve kararlılıkla selamlar. Manas'ın mirası artık yeniden onun ellerindedir. Bir zamanlar yetim kalan çocuk artık halkının başına geçmiştir. Toprak da kendi oğlunu bağrına basar ve Talas'ta yeniden umut doğar.

Kırk Yiğidin İhaneti Manas'ın ölümünden sonra Kırk Yiğit, Koböş Han'ın emrine girer ve onun yanlış yolundan gider. Kurnaz yaşlı Kırgıl'ın etkisiyle Semetey'den ve yaptıklarının hesabını vermekten korkarlar. Duydukları utanç, ölüm korkusundan bile ağır gelir. Pişman olup geri dönmek yerine kaçmayı seçerler. Gece vakti Talas'ı terk eder, evlerini, çocuklarını ve sürülerini geride bırakırlar.

Semetey onların kaçtığını öğrendiğinde öfkelenmez, büyük bir üzüntü duyar. Sadakatin nasıl bu kadar kolay bozulabildiğini anlayamaz. Onları yeniden bir araya getirmek ve aralarındaki birliği yeniden kurmak ister. Ancak ihanet artık aralarına girmiştir.

Semetey'in İsyancılarla Karşılaşması Semetey silahlarını kuşanır ve kaçan yiğitlerin peşine düşer. Yanında nefret değil, onları yeniden kazanma umudu vardır. Onları barışa çağırır; hediyeler verir ve yaptıklarını bağışlamaya hazır olduğunu söyler. Birlik uğruna kendi hayatını bile feda edebileceğini belirtir. Ayrıca toprakların ötesinde onları bekleyen düşmanları ve Manas'ın ruhu karşısında duyacakları utancı hatırlatır. Ancak sözleri onları ikna etmeye yetmez. Gururlarına kapılan ve verdikleri yanlış yeminlerin etkisinde kalan yiğitler, Semetey'e oklarla ve tüfeklerle karşılık verir. Açık bozkırda savaş başlar. Semetey kendisini savunmak zorunda kalır. Savaşırken yüreği öfkeyle değil, büyük bir acıyla doludur. Kan dökülür ve geçmişten kalan son bağ da kopar. Bu savaş, Semetey'in kaderini daha da ağırlaştırır.

Çinkoco

Çinkoco'nun Tayburul'u İstemesi Şıgay Han'ın döneminde, oğlu Çinkoco Nogaylar arasında ün kazanır. Gururlu ve hırslı olan Çinkoco, Semetey'in Talas'a dönüşünü kıskanır ve onunla karşı karşıya gelmek için bir bahane arar. Sonunda gözünü Semetey'in güçlü atı Tayburul'a diker. İki savaşçıyı elçi olarak Talas'a gönderir. Ancak elçiler saygılı bir istekle değil, tehditkâr sözlerle yola çıkar. Talas'a vardıklarında Semetey'in nerede olduğunu sorarlar. Çoban Aman durumdan kuşulanır ve tehlikeyi fark ederek hemen haber verir. Böylece başlangıçta yalnızca bir atı istemekten ibaret olan mesele, Çinkoco'nun gururu ve hırsı yüzünden bir çatışmanın başlangıcına dönüşür.

Çinkoco'nun Planı ve Toltoy'u Zorlaması Çinkoco, Semetey'in güçlü atı Tayburul'u ele geçiremeyince büyük bir öfkeye kapılır. Geri dönen iki savaşçıyı utanç içinde görünce öfkesi daha da artar. Cesaretinden söz etse de Semetey'in karşısına tek başına çıkmaya cesaret edemez. Bunun üzerine eski bir düşmanlıktan

yararlanmaya karar verir. Toltoy'un babası Bağış, yıllar önce Kalmuklara ihanet ettiği gerekçesiyle öldürülmüştür. Çinkoco, Bağış'ın oğlu Toltoy'un bu acısından yararlanarak onu Semetey'e karşı kışkırtmaya çalışır. Toltoy'a Ayçürök'ü onun için alacağına söz verir. Oysa Semetey henüz Ayçürök'ü bile görmemiştir. Toltoy bu teklifi kabul etmez. Semetey'e düşman olmak istemediğini ve Ayçürök'ü ondan almaya niyetinin olmadığını söyler. Ona göre soylu Semetey'le akraba olmak, onun karşısına geçmekten daha iyidir. Çinkoco bu sözlere çok öfkelenir. Toltoy'a hakaret eder ve onurunu kırmaya çalışır. Onu korkaklıkla ve köle ruhlulukla suçlar. Toltoy kabul etmezse Ayçürök'ü kendisinin gidip alacağını söyler. Toltoy, dostluk üzerine ettiği yemin ve uğradığı hakaret nedeniyle sonunda Çinkoco'nun teklifini kabul etmek zorunda kalır.

Akun Han'ın Ülkesine Saldırı Çinkoco ile Toltoy birlikte hareket ederek Afganların hanı Akun Han'ın ülkesine gider. Ayçürök'ü istemek için Akun Han'a elçiler gönderirler. Akun Han, hayatın zorluklarını görmüş ve tecrübe kazanmış bir hükümdardır. Elçilerin isteğine sert bir cevap verir. Kendi halkından savaşçıları öldürmedikleri sürece kızını kimseye vermeyeceğini söyler. Ayrıca Ayçürök'ün daha önce Semetey'e söz verildiğini ve onu yalnızca Semetey'in alabileceğini açıkça belirtir. Bu sözler Çinkoco ile Toltoy'u öfkeler. Bunun üzerine bir ordu toplar ve Akun Han'ın şehrine saldırırlar. Saldırı sırasında çok sayıda insan hayatını kaybeder. Daha birçok kişi ise şehir surlarının içinde mahsur kalır.

Ayçürök

Ayçürök'ün Kaçışı Ayçürök, halkının başına gelenleri görünce esir düşmek yerine onurunu korumayı seçer. Düşmanların eline geçmeden önce beyaz kuğu kılığına girer. Kendisine layık bir kahraman bulmak için on iki hanı ziyaret eder: Konurbay, Ümötöy, Koşoy, Malabek, Kozubek, Sañçibek, Sıñçibek, Bilerik, Er Töştük, Urbu, Muradıl ve Semetey. Bu hanların arasında yalnızca Semetey'i kendisine layık görür. Diğerlerini reddeder.

Beyaz bulutların altında uçmaya devam eder. Sonunda Ken-Kol yöresinin yakınlarında parlayan beyaz bir saray görür. Burasının Semetey'in yurdu olduğunu düşünerek Tanrı Dağları'nın doruklarının çevresinde dolaşır ve bir keçe yaygının üzerine konar. Ardından kuğu kılığından çıkar ve yeniden insan hâline döner.

Ayçürök ve Çaçıkey Büyük yurttan Semetey'in ilk eşi Çaçıkey çıkar. Üzerinde altın takılar ve gösterişli giysiler vardır. Kendinden emin ve gururlu görünmektedir. Ayçürök ise kendisini on beş yaşında bir genç kız kılığına sokar ve Çaçıkey'in yanına giderek saygıyla selam verir. Ona şehrin kuşatma altında olduğunu, Çinkoco ile Toltoy'un halka yaptıklarını anlatır. Sonunda da gerçek kimliğini açıklar ve kendisinin Semetey'e söz verilen kız olduğunu söyler. Ayçürök, Semetey'in gelip kendisini kurtarıp kurtarmayacağını ya da onurundan vazgeçip onu kaderine mi bırakacağını sorar.

Çaçıkey'in Kıskançlığı ve Ayçürök'ün Kaybolması Çaçıkey, Ayçürök'ün sözlerine öfkeyle karşılık verir. Onu aşağılar ve uzaklaştırır. Kendini Semetey'in gerçek eşi olarak gördüğünü söyler ve Ayçürök için Semetey'le konuşmayı reddeder. Ayçürök, bu sözler karşısında büyük bir üzüntüye kapılır. Gece boyunca ağlar. Sabah olduğunda Çaçıkey'in karşısına yeniden çıkar. Toltoy'un önce Ayçürök'ü ele geçirmek, ardından da Semetey'e karşı dönmek istediğini söyler. Bunu duyan Çaçıkey daha da öfkelenir ve Ayçürök'ün üzerine yürür. Ancak Ayçürök onun elinden bir damla cıva gibi sıyrılıp kurtulur.

Ayçürök'ün Akşumkar'ı Kaçırması Semetey'in peşinden gelmesini sağlamak isteyen Ayçürök, onun av kuşu Akşumkar'ı gizlice alır. Ertesi gün, Ayçürök'ün söylediği gibi Semetey ava çıkmak üzere yola koyulur. Yanında Kançoço ve Gülçoro da vardır. Tam o sırada Çaçıkey ortaya çıkar ve Tayburul'un dizginlerine sarılır. Buna öfkelenen Gülçoro araya girer. Aralarında sert sözler söylenir ve kavga çıkar. Sonunda Çaçıkey dayanamaz ve gerçeği anlatır. Ayçürök'ün Akşumkar'ı aldığını, Çinkoco ile iş birliği yapan Toltoy'un ise Akun Han'ın şehrin kuşattığını söyler. Gülçoro hızla geri dönerek olanları Semetey'e anlatır. Ayçürök'ün güzelliğinden, cesaretinden ve gücünden övgüyle söz eder.

Semetey'in Çon-Urgenç'e Gelişi Semetey duyduklarından derinden etkilenir. Hemen amcası Bakay'ın yanına giderek ne yapması gerektiğini sorar. Bakay ona sabırlı olmasını öğütler ve güneye doğru gitmesini söyler. Önünde uzun bir yol olduğunu anlatır. Semetey, Akşumkar'ın peşine düşerek Kançoço ve Gülçoro ile birlikte Çon-Urgenç şehrine ulaşır. Şehrin uzun süredir Çinkoco ile Toltoy tarafından kuşatma altında tutulduğunu görür. Semetey, Çinkoco ile Toltoy'u yenerek öldürür.

Ayçürök'ün Rüyası ve Kaderi Bu sırada Ayçürök, gördüğü etkileyici rüyayı yanındakilere anlatır. Rüyasında ateş gibi bir at, bir şehri koruyan kaplan ve pars ile geçişi dağları sarsan bir ejderha görmüştür. Kız kardeşi Kaliman rüyayı yorumlar. Ona göre bu rüya, Semetey'in Kançoço ve Gülçoro ile birlikte gelmekte olduğunu gösterir. Çınkoço ile Toltoy'un da yok edileceğini söyler. Bu sözler Ayçürök'ü büyük bir sevince boğar. Kaliman'a altın verir. Ardından otuz gelin ve otuz genç kız toplar. Yanlarına gerekli erzakı alarak birlikte Urgan Nehri'ne doğru yola çıkarlar. Amaçları, kaderin onları buluşturacağı yolda Semetey'le karşılaşmaktır. Sonunda Semetey, Ayçürök ile evlenir ve çok sevdiği Akşumkar'a yeniden kavuşur.

Semetey ile Ayçürök'ün Düğünü Semetey, Ayçürök'le evlenmek için uzun bir yolculuğa çıkar. Sonunda karşılaştıklarında aralarında gurur yüzünden bir anlaşmazlık çıkar ve birbirlerine sert sözler söylerler. Ayçürök, Semetey'e onurunu ve sadakatini unutmaması gerektiğini söyler. Onları birbirine bağlayan kaderi de hatırlatır. Ayçürök'ün sözleri Semetey'in öfkesini yatıştırır ve onu düşünmeye yöneltir. Kulçoro'nun öğütleriyle ikisi de sakinleşir. Tartışmayı sürdürmek yerine sabırlı olmayı ve gururlarını bir kenara bırakarak birlik içinde hareket etmeyi seçerler. Böylece aralarındaki kırgınlıklar sona erer. Küskünlüğün yerini bağışlama alır. Dualar edilir, tanıklar huzurunda kutsal sözler verilir ve Semetey ile Ayçürök evlenir.

Konurbay

Semetey'in Rüyası ve Kararı Semetey yıllarca huzur içinde yaşar. Halkı da bu dönemde korkudan uzak bir hayat sürer. Bir gece aynı rüyayı üç kez görür. Her defasında büyük bir sıkıntıyla uyanır. Rüyasında babası Manas'ı toprağın altında mahsur kalmış hâlde görür. Manas acı içinde yardım istemektedir. Al-mambet, Sırgak ve Serek de rüyada ortaya çıkar ve Semetey'e ödenmemiş kan borçlarını hatırlatır. Semetey gördüğü rüyanın anlamını kavrar. Konurbay hâlâ hayattayken kendisinin huzur içinde yaşamasını doğru bulmaz. Onur duygusu ağır basar ve babasının intikamını almak için yola çıkmaya karar verir.

Konurbay'a Doğru Semetey, Konurbay'a karşı sefere çıkacağını açıklar. Bakay ondan biraz daha beklemesini ister, ancak Semetey kararından dönmez. Kançoço ile Kulçoro zırhlarını kuşanıp silahlarını hazırlar. Birlikte düşman topraklarının içlerine doğru ilerlerler. Bu sırada büyücü Muradıl şiddetli bir kar fırtınası çıkarır ve atlarını ellerinden alır. Semetey atlarını geri almak için yola çıkar. Bakay da ona eşlik eder. Birlikte tilkiyi, dağ keçisini ve yaban ördeğini yakalayarak Konurbay'ın nöbetçilerini aşarlar. Bu işaretler, Manas'ın ruhunun onları yönlendirdiğini gösterir.

Semetey'in Karagül Tarafından Aldatılması Semetey ile Bakay, Konurbay'ın sınırındaki büyücüleri ortadan kaldırdıktan sonra göl kenarında dinlenir. Semetey geceyi güvenli sanarak yolu kontrol etmek için silahsız şekilde yola çıkar. Konurbay ise tehlikeyi fark eder ve hızlı atı Algara'yı kurnaz çoban Karagül'e verir. Karagül, Semetey'i kandırmak için bir oyun kurar. Sürüyü serbest bırakıp Semetey'i peşlerinden gitmeye zorlar. Ardından fırsatını bulunca ağır kamçısıyla Semetey'e haince vurur ve kaçır. Yaralanan Semetey, Tayburul'a atlayarak Karagül'ün peşine düşer. Algara'ya yetiştiğinde atın kuyruğunu koparır. Bu, Konurbay için bir utanç işaretidir. Öfkelenen ve küçük düşürülen Konurbay savaş davulunu çaldırır ve ordusunu toplar.

Semetey'in Yaralanması ve Ayçürök'ün Atışı Konurbay akşam saatlerinde gelir ve karşısında korkusuzca duran Semetey'i görür. Genç kahramanın gücüne şaşırır, ancak yine de hileye başvurur ve tüfeğini ateşler. Kurşun Semetey'e isabet eder ve Semetey yere düşer. Kulçoro hemen saldırır. Cesurca savaşarak Konurbay'ı kaçırmaya zorlar. Konurbay kaçır ve Semetey'in hayatta kaldığını bilir. Bakay eski bilgilere başvurur ve kurşunu ancak temiz bir kadının çıkarabileceğini söyler. Kulçoro Talas'a giderek Ayçürök'ü getirir. Ayçürök beyaz bir kuğu gibi gelir. İki kez ateş eder, ancak kurşun çıkmaz. Üçüncü atışında kurşun çıkar. Ayçürök'ün ilgisi, duası ve tedavisi sayesinde Semetey yeniden ayağa kalkar ve eskisinden daha güçlü olur.

Ümötöy'ün Semetey'e Karşı Çıkması Sarı-Arka bölgesinin Kazak hanı Ümötöy'ün öfkesi giderek artar ve Kırgız topraklarını gözetlemeye başlar. Gururuna yenilir. Babasının kanının hesabını kendisinin sorması gerektiğini düşünür ve Semetey'i intikamı tek başına almakla suçlar. Annesi Akerkeç onu barışa çağırır. Akrabalıklarını ve aralarındaki kan bağına hatırlatır. Ancak Ümötöy annesinin sözünü dinlemez. Savaşçılarını toplar ve Talas'a doğru yola çıkar. Sınırdaki Kulçoro karşısına çıkar ve dost olarak mı, yoksa

düşman olarak mı geldiğini sorar. Semetey ise gurura kapılmaz ve savaşmak yerine hediyeler gönderir. Buna rağmen gerginlik giderek artar ve iki taraf arasındaki kardeşlik bağları kopma noktasına gelir.

Kançoro

Kançoro'nun İhaneti Aradan günler geçer. Kançoro'nun içinde Semetey'e karşı duyduğu düşmanlık giderek büyür. Semetey'in ilk eşi Çaçıkey ile gizlice konuşur; Semetey hakkında kötü sözler söyler ve ona karşı kıskançlık besler.

Kançoro, Kulçoro'nun gördüğü saygıyı da kıskanmaktadır. Bu kıskançlık, Semetey'e karşı düşmanlığını daha da artırır. Bahar gelir, her taraf çiçeklerle dolar. Kançoro ise içindeki düşmanlığı belli etmez. Güler yüzle konuşur, Semetey'e ve Kulçoro'ya kardeşçe davranır. Bir gün Kulçoro'yu ava ve yaylaya gitmeye çağırır. Kulçoro ona güvenir ve bu teklifi kabul eder. Halk sevinç içinde yaylaya göç ederken Kançoro planını uygulamaya koyulur. Yolları kontrol etmek için izin ister. Bunu görev gibi gösterse de asıl amacı başkadır: İhanet ederek güç ve şöhret kazanmak.

Kançoro'nun Kurduğu Oyun Kançoro gerçek niyetini güzel sözlerle gizler. Semetey ile Kulçoro'ya Manas'ın kutsal mezarını ziyaret etmeyi teklif eder. Bunu geleneklere duyduğu saygının bir gereği olarak gösterir. Kanykei ise durumdan kuşkulandır. Gördüğü kötü rüyaları ve eski işaretleri anlatıp onları uyarır. Fakat Semetey ile Kulçoro onu dinlemez. Manas'ın kutsal kara taşının yanına geldiklerinde Semetey ile Kulçoro taşı kaldıramaz. Kançoro ise taşı kolayca kaldırır ve onlarla alay eder. Semetey bunu bir işaret olarak görür. Kançoro'nun gerçek niyetinden habersizdir. Atını ve silahlarını ona teslim eder.

Kıyaz'ın Yanına Geçmesi Kançoro, Semetey'in silahlarını alarak doğruca Kıyaz'ın yanına gider. Kıyaz onun gerçek müttefikidir. İki adam birbirlerini kardeş gibi karşılar ve planlarını konuşurlar. Çok geçmeden Kıyaz'ın askerleri Semetey ile Kulçoro'nun çevresini sarar. Kulçoro, Kançoro'ya geçmişlerini hatırlatır. Çocukluklarından, dostluklarından ve kardeş gibi geçen günlerinden söz eder. İhanetin utanç getireceğini ve bundan sonra ömür boyu acı çekeceğini söyler. Kançoro ise onu dinlemez. Atını çevirip düşmanların yanına gider. Böylece kendi çıkarını dostluğun ve onurun önüne koyar.

Semetey'in Kayboluşu Kançoro ile Kıyaz, Semetey'e saldırmaya çekinir. Halktan ve Manas'ın kutsal adından korkarlar. Semetey silahsız ve yorgundur. Elinde yalnızca kamçısı vardır. Atı da artık ona yardımcı olamaz.

Semetey, ihanete uğramanın verdiği üzüntüyle yüzünü çevirdiği sırada Kançoro ona saldırır. Fakat Semetey orada ölmez. Bir anda ortadan kaybolur. Geride yalnızca bir pınarın yanında kan izleri kalır. Askerler her yerde onu arar, ancak hiçbir yerde bulamazlar. Semetey'in başına ne geldiği böylece bilinmez. Geride ise onun cesedi değil, anlatılan bir efsane kalır.

Zorbalıkla Gelen Zafer ve Büyük İhanet Semetey ortadan kaybolduktan sonra Kançoro ile Kıyaz yönetimi ele geçirir. Kulçoro'yu yakalayıp döver ve sakat bırakırlar, ancak onu öldürmezler. Kulçoro bundan sonra hayatını büyük acılar içinde geçirmek zorunda kalır. Sarı Han da bir tuzağa düşürülür ve hileyle öldürülür. Düşmanlar barış içinde yaşayan halka saldırarak ülkenin her tarafına korku salar.

Kançoro kendisini han ilan eder, Çaçıkey'i de hanım olarak yanına alır. Semetey'in adını ananları susturur. Böylece onur ayaklar altına alınır, sadakatın karşılığı cezalandırılmak olur ve adaletin yerini ihanet alır.

Kanıkey'in Acısı ve Ayçürök'ün Umudu Kanıkey aşağılanır ve esir edilir. Yaşadığı kayıp ve gördüğü zulüm karşısında büyük bir çaresizliğe düşer. Artık dayanacak gücü kalmadığını düşünerek ölmek ister. Ayçürök onu durdurur ve Semetey'in geride Seytek adında bir çocuk bıraktığını söyler. Kanıkey'in gözlerinden yaşlar süzülür. Ancak bu haberle birlikte içinde yeniden bir umut doğar. Her şeyin sona ermediğini anlar. Kahramanlar düşmüş, ülkeyi karanlık kaplamış olsa da hayat devam eder. Acının içinden dayanma gücü, ihanetin ardından ise Semetey'in soyunun ve adaletin bir gün yeniden yerini bulacağı umudu doğar.

KARAKTER ANALİZİ

Semetey

Semetey, Manas'ın oğlu ve *Semetey Destanı*'nın başkahramanıdır. Babasının ölümünden sonra onun bıraktığı mirası ve sorumluluğu üstlenir. Çocukluğu Buhara'da geçse de asıl yurdunun Talas olduğunu öğrendiğinde kendi halkına dönmek ister. Semetey cesur ve güçlü bir savaşçı olmasının yanında, halkına bağlı ve yardımsever bir kişidir. Kendisine kötülük yapan insanları bile hemen düşman olarak görmez ve çoğu zaman onları bağışlamayı tercih eder. Ancak insanlara fazla güvenmesi zaman zaman başına işler açar. Savaşta sert ve kararlı, günlük hayatında ise sakin ve anlayışlıdır. Bu farklı özellikler Semetey'in karakterini belirginleştirir.

Cesur Semetey daha doğduğu andan itibaren güçlü bir kahraman olarak anlatılır. Doğumuyla ilgili anlatılan olağanüstü olaylar, onun ileride büyük bir savaşçı olacağını işaretlerdir. Elinde kara kan bulunması, cesaretine ve savaşçı yönüne bağlanır. Sol elindeki sarı safra ise düşmanlarının cesaretini kıracağı şeklinde yorumlanır. Semetey savaşmaktan çekinmez. Karşısındaki düşman ne kadar güçlü olursa olsun mücadele eder. Bu nedenle cesareti, destan boyunca onun en belirgin özelliklerinden biri olarak öne çıkar.

Yurtsever Semetey çocukluğunu Buhara'da, dedesinin yanında geçirir ve rahat bir hayat sürer. Fakat Manas'ın oğlu olduğunu ve Talas'ın kendi yurdu olduğunu öğrendiğinde saraydaki hayatın onun için bir anlamı kalmaz. Talas'a dönmek ve kendi halkına kavuşmak ister. Talas'ı gözünde güzel ve değerli bir yer olarak canlandırır. Oradaki dağları, hayvanları ve doğayı özler. Bu nedenle Talas sevgisi, Semetey'in karakterinin önemli bir parçasıdır.

Cömert Semetey kendisine karşı gelen insanlara bile hemen düşmanlık beslemez. Özellikle yakınlarına karşı hoşgörülü davranır ve onları affetmeye çalışır. Gücünü başkalarını ezmek için kullanmaz. Halkına karşı da cömerttir. Onun için önemli olan yalnızca kendi başarısı değildir; halkının huzuru ve güvenliği de önemlidir. Bu yönüyle Semetey, gücünün yanında merhameti de olan bir kahramandır.

Saf ve Güvenen Semetey'in en belirgin zayıflıklarından biri insanlara fazla güvenmesidir. Jakyp'ın kendisini zehirlemeye çalışmasına rağmen onu düşmanı olarak görmez. Ona karşı bir torun olarak saygısını korur. Abyke ve Koböş'e karşı da başlangıçta iyi niyetini kaybetmez. Onların kendisine zarar vereceğini düşünmez. Fakat bu güveni sonunda onun aleyhine döner. Semetey'in iyi niyeti, karakterinin güçlü olduğu kadar zayıf tarafını da gösterir. İnsanları kendi gibi dürüst kabul ettiği için ihaneti önceden fark edemez.

Çelişkili Semetey'in karakterinde birbirinden farklı iki yön bulunur. Savaş sırasında sert, güçlü ve kararlı bir savaşçıdır. Öfkelendiğinde aslan gibi kükrediği ve gözlerinin ateş gibi parladığı anlatılır. Buna karşılık normal zamanlarda sakin, nazik ve anlayışlıdır. Gereksiz yere kavga etmez ve insanlara kötü davranmaz. Bu nedenle Semetey hem savaşçı hem de sakin bir kişiliğe sahiptir. Karagül'le yaşadığı olay bu özelliğini açıkça gösterir. Semetey onu savaşta yener, ancak daha sonra Karagül'ün oyununa gelir. Güçlü olmasına rağmen insanlara duyduğu güven, bazen onu zor durumda bırakır.

Güçlü Destanda Semetey'in görünüşü de onun gücünü gösterecek şekilde anlatılır. Heybetli bir yapıya sahiptir. Yüzü güneş gibi parlak, alını aydınlık olarak tasvir edilir. Bedeni ise gümüşten bir kuleye benzetilir. Bu tasvirler yalnızca dış görünüşünü anlatmaz. Semetey'in fiziksel gücünü ve kahramanlığını da vurgular. Tehlike karşısında geri çekilmez ve güçlü düşmanlarla mücadele etmekten korkmaz.

Etkili Semetey'in halk üzerindeki etkisi, yalnızca savaşlarda gösterdiği başarıdan kaynaklanmaz. Halkın yanında durması ve onların geleceğini düşünmesi de ona saygı kazandırır. Gereksiz anlaşmazlıklara karışmaz. Ancak halkını tehdit eden bir durum ortaya çıktığında mücadele etmekten kaçınmaz. Konurbay'a karşı savaşmasının temelinde de hem olası bir saldırıyı önleme hem de babasının intikamını alma düşüncesi vardır. Bu nedenle Semetey'in savaşları kişisel bir güç gösterisi olmaktan çok, kendi halkını koruma ve adaleti sağlama amacı taşır.

Ayçürök

Ayçürök, Semetey'in eşi ve Seytek'in annesi olarak destanın aile ve soy ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir. Ancak Ayçürök yalnızca eşi ve annesi olarak anlatılmaz. Güzelliği, zarafeti, sadakati, şefkati ve gizemli yönüyle öne çıkan güçlü bir karakterdir. Özellikle beyaz kuğuya dönüşebilmesi, onun sıradan bir insan olmadığını gösterir. Beyaz kuğu motifi, Ayçürök'ün güzelliğini ve zarafetini daha da belirgin hâle getirir. Bunun yanında karşılaştığı zorluklar karşısında gösterdiği kararlılık, onun yalnızca güzel ve narin bir kadın olmadığını, gerektiğinde kendi kararlarını verebilen güçlü bir karakter olduğunu da ortaya koyar.

Zarif Ayçürök'ün en belirgin özelliklerinden biri zarafetidir. Güzelliği ve hareketlerindeki incelik, destan boyunca farklı şekillerde anlatılır. Beyaz kuğuya dönüşmesi de bu özelliğin en belirgin göstergesidir. Kuğu, Türk ve Orta Asya anlatılarında güzellik ve zarafetle ilişkilendirilen bir varlıktır. Ayçürök'ün kuğu biçiminde uçuşması, onun hafifliğini ve narin görünüşünü öne çıkarır. Ancak Ayçürök'ün zarafeti yalnızca dış görünüşünden ibaret değildir. Davranışlarında da ölçülü ve kendinden emin bir tavır görülür. Gerektiğinde karşısındaki kişiye karşı açıkça tavır alabilir. Bu nedenle onun zarafeti, güçsüzlükten çok kendine güvenen ve asil bir duruşla birlikte düşünülmelidir.

Güzel Ayçürök, destanda güzelliğiyle öne çıkan ideal kadın tiplerinden biridir. Onun güzelliği yalnızca yüzü veya görünüşü üzerinden anlatılmaz; saflığı, zarafeti ve asaletli tavrı da bu güzelliğin bir parçasıdır. Bu nedenle Ayçürök'ün güzelliği, dış görünüş ile karakter özelliklerinin birlikte oluşturduğu bir bütün olarak karşımıza çıkar. Beyaz kuğu imgesi de onun güzelliğini tamamlar. Ayçürök'ün kuğuya dönüşmesi, ulaşılması güç ve olağanüstü bir güzelliğe sahip olduğunu gösterir. Destanda güzel bir kızın Ayçürök'e benzetilmesi de onun güzelliğinin bir ölçü hâline geldiğini düşündürür. Böylece Ayçürök, yalnızca güzel bir kadın değil, güzelliğin ve zarafetin temsilcisi olarak karşımıza çıkar.

Sadık Ayçürök'ün önemli özelliklerinden biri de sadakatidir. Semetey'e olan bağlılığını zor zamanlarda da korur. İkisinin birbirine kavuşması kolay olmaz; buna rağmen Ayçürök Semetey'den vazgeçmez. Onu bulmak ve onunla birlikte olmak için kendi yolunu çizer. Ayçürök'ün sadakati yalnızca duygusal bağlılıkla sınırlı değildir. Semetey'in yanında yer alır, onun karşılaştığı zorlukları paylaşır ve gerektiğinde ona destek olur. Bu yönüyle destanda yalnızca bekleyen bir eş olarak görülmez. Kendi iradesiyle hareket eder ve sevdiği insan için mücadele eder. Bu nedenle Ayçürök'ün sadakati, aynı zamanda vefasını ve kararlılığını da gösterir.

Şefkatli Ayçürök, Semetey'e karşı şefkatli ve koruyucu bir tavır sergiler. Onun yanında bulunur, zor zamanlarında destek olur ve karşılaştığı sıkıntıları paylaşır. Bu yönüyle Semetey'in hayatında yalnızca eşi değil, aynı zamanda güvendiği bir yol arkadaşıdır. Onun şefkatli olması, güçsüz olduğu anlamına gelmez. Tam tersine, sevdiklerini korumak gerektiğinde cesur davranabilir. Ailesine ve yakınlarına karşı duyduğu sorumluluk, karakterinin önemli bir parçasıdır. Özellikle Seytek'in hayatında üstlendiği rol, onun koruyucu yönünü daha açık biçimde ortaya koyar. Ayçürök'ün şefkati, sevgi ve fedakârlıkla birlikte görülür ve onu destandaki güçlü kadın karakterlerden biri hâline getirir.

Gizemli Ayçürök'ün en dikkat çekici yönlerinden biri de gizemli ve doğaüstü özellikler taşımasıdır. Onun kökeni ve dünyaya gelişi sıradan değildir. Destanda farklı biçimlere dönüşebilmesi de bu özelliğini güçlendirir. Özellikle beyaz kuğuya dönüşmesi, Ayçürök'ün insan dünyası ile doğaüstü dünya arasında bir karakter olduğunu gösterir.

Kuğu biçiminde uzak yerlere gidebilmesi ve istediğinde yeniden insan hâline dönmesi, onun büyümlü yönünü ortaya koyar. Buna rağmen Ayçürök yalnızca doğaüstü güçleriyle öne çıkan bir karakter değildir. Sevmesi, üzülmesi, kıskanılması, mücadele etmesi ve karar vermesi onu insani yönleri güçlü bir karakter hâline getirir. Bu nedenle Ayçürök, destanda hem gizemli hem de insani özellikleri bir arada taşıyan bir kadın kahramandır.

Kulçoro

Kulçoro, Semetey'in en yakın dostu ve en güvendiği kişilerden biridir. Almambet'in oğlu olan Kulçoro, Semetey'in yanında savaşır ve onunla birlikte birçok zorluğun üstesinden gelir. Aralarındaki bağ

yalnızca savaş arkadaşlığına dayanmaz. Kulçoro, Semetey'e karşı içten bir bağlılık gösterir ve zor zamanlarda onun yanında kalır. Semetey'in çevresindeki bazı kişilerin zamanla ona sırt çevirmesine rağmen Kulçoro'nun tavrı değişmez. Kançoro'nun ihaneti sırasında da Semetey'i bırakmaz ve onu bu yanlıştan vazgeçirmeye çalışır. Bu nedenle Kulçoro'nun karakterini anlamada dostluk, bağlılık ve güven önemli bir yere sahiptir.

Sadık Kulçoro'nun en belirgin özelliği Semetey'e olan sadakatidir. Semetey'in yanında yalnızca işler yolunda giderken değil, zor zamanlarda da bulunur. Onunla birlikte savaşır, karşılaştığı tehlikelerde geri çekilmez. Kançoro'nun ihanet ettiği sırada da Semetey'in yanında kalır. Kendi güvenliğini düşünerek taraf değiştirmez. Bu durum, Kulçoro'nun dostluğa verdiği önemi gösterir. Semetey'e bağlılığı yalnızca sözlerinden değil, yaptığı davranışlardan anlaşılır. Başına gelen ağır olaylardan sonra bile bu bağlılığını kaybetmez. Bu nedenle Kulçoro, Semetey'in çevresindeki en güvenilir kişilerden biri olarak öne çıkar.

Cesur Kulçoro, savaş meydanında korkusuz davranan bir savaşçıdır. Semetey'in yanında mücadele ederken karşısındaki düşmanın gücünden çekinmez. Tehlike ortaya çıktığında geri çekilmek yerine savaşmayı tercih eder. Ancak onun cesareti yalnızca savaşmakla sınırlı değildir. Kançoro'nun Semetey'e ihanet ettiğini gördüğünde de sessiz kalmaz. Eski dostluklarını hatırlatır ve Kançoro'yu yaptığı yanlıştan dönmeye çağırır. Karşısındaki kişinin güçlü olması onu susturmaz. Bu nedenle Kulçoro'nun cesareti hem savaşlarda hem de zor durumlarda doğru bildiğini söyleyebilmesinde görülür.

Güvenilir Semetey'in Kulçoro'ya güvenmesinin önemli bir nedeni, onun zor zamanlarda değişmemesidir. Kulçoro verdiği sözü tutar ve dostluğunu kendi çıkarlarına göre değiştirmez. Semetey'in yanında bulunduğu süre boyunca ona karşı açık ve dürüst davranır. Özellikle Kançoro'nun ihanetinden sonra bu özelliği daha belirgin hâle gelir. Aynı durumda Kançoro kendi çıkarını seçerken Kulçoro Semetey'in yanında kalır. Bu karşılaştırma, iki karakter arasındaki farkı da ortaya koyar. Kulçoro için dostluk, şartlar değiştiğinde bırakılacak bir bağ değildir. Bu nedenle Semetey'in güvenebileceği kişiler arasında yer alır.

Dayanıklı Kulçoro'nun başına gelenler onun ne kadar dayanıklı olduğunu gösterir. Kançoro ve Kıyaz tarafından yakalanır, ağır şekilde dövülür ve sakat bırakılır. Yaşadığı bu olay onun hayatını tamamen değiştirir. Buna rağmen hayatta kalır ve yaşadığı acılara katlanır. Kulçoro'nun gücü yalnızca savaşabilmesinden kaynaklanmaz. Asıl önemli olan, ağır bir yenilgiden ve büyük bir acıdan sonra bile ayakta kalabilmesidir. Semetey'in ortadan kaybolması da onun için ayrı bir darbe olur. Fakat yaşadığı bütün bu sıkıntılar, Semetey'e olan bağlılığını ortadan kaldırmaz. Bu yönüyle Kulçoro, güçlü olduğu kadar dirençli bir karakterdir.

Vefalı Kulçoro, geçmişte kurduğu dostlukları kolayca unutmaz. Semetey'le birlikte yaşadıkları onun için önemlidir. Bu nedenle şartlar değiştiğinde dostluğundan vazgeçmez. Kançoro'nun ihaneti karşısında geçmişteki dostluklarını hatırlatması da bunu gösterir. Kulçoro, dostluğun yalnızca iyi günlerde devam etmemesi gerektiğini düşünür. Semetey zor durumda kaldığında onun yanında olması, vefasının en açık göstergesidir. Başına gelen ağır sıkıntılara rağmen bu tavrını korur. Bu nedenle Kulçoro'nun vefası, destanda dostluğun ve bağlılığın önemli bir örneği olarak görülür.

Kançoro

Kançoro, Çubak'ın oğlu ve Semetey'in başlangıçta güvendiği yakın yoldaşlarından biridir. Bir süre Semetey'in yanında savaşır ve onunla aynı mücadeleleri paylaşır. Bu nedenle daha sonra yaptığı ihanet, Semetey için büyük bir hayal kırıklığı olur. Kançoro'nun değişimi bir anda gerçekleşmez. Önce Semetey'in yanında yer alır, ancak zamanla Kulçoro'ya karşı kıskançlık duymaya ve kendi konumunu önemsemeye başlar. Daha sonra Chachykey ile birlikte Semetey'in aleyhine planlar kurar. Sonunda Kıyaz'ın tarafına geçerek Semetey'e karşı çıkar. Böylece yakın bir dostken onun düşmanı hâline gelir.

Kıskanç Kançoro'nun değişiminde kıskançlığın önemli bir yeri vardır. Özellikle Kulçoro'nun Semetey'in yanında gördüğü saygı Kançoro'yu rahatsız eder. Kendisi de Semetey'in yakınında olmasına rağmen bunu yeterli bulmaz. Başkasının değer görmesini kabullenmek yerine kendi konumunu daha önemli hâle getirmek ister. Bu duygu zamanla Semetey'e karşı tutumunu da değiştirir. Kançoro'nun kıskançlığı yalnızca

Kulçoro'ya karşı değildir; Semetey'in çevresindeki yerini de kaybetme korkusuyla bağlantılıdır. Bu nedenle zamanla dostluk duygusunun yerini rekabet ve hırs almaya başlar.

Sinsi Kançoro, gerçek niyetini açıkça ortaya koymaz. Semetey'e karşı plan kurarken bir süre daha onun dostuymuş gibi davranır. Manas'ın mezarına gitme konusunda da iyi niyetli görünür. Ancak asıl amacı farklıdır. Semetey ve Kulçoro'yu hazırlıksız yakalayabileceği bir durum oluşturur. Daha sonra Semetey'in atını ve silahlarını alarak Kıyaz'ın yanına geçer. Böylece yaptığı planın gerçek amacı ortaya çıkar. Kançoro'nun sinsiliği, düşmanlığını doğrudan göstermek yerine Semetey'in güveninden yararlanmasında görülür. Bu yüzden Semetey için dışarıdan gelen bir düşmandan daha tehlikelidir.

Çıkarıcı Kançoro, zamanla kendi çıkarlarını dostluğun önüne koyar. Semetey'in yanında önemli bir yere sahip olmasına rağmen bununla yetinmez. Daha fazla güç ve saygınlık ister. Kulçoro'nun konumunu kıskanması da bu durumla bağlantılıdır. Sonunda Semetey'in güvenini kullanarak onun atını ve silahlarını ele geçirir ve Kıyaz'ın tarafına geçer. Böylece kendi çıkarı uğruna eski dostluğunu terk eder. Kançoro'nun davranışlarında kişisel kazanç düşüncesi açıkça görülür. Semetey'le olan dostluğunu korumak yerine kendi konumunu güçlendirmeyi seçer.

Güvenilmez Kançoro başlangıçta güvenilir biri gibi görünür. Semetey onunla birlikte hareket eder ve ona önemli görevler verir. Fakat zamanla gerçek yüzü ortaya çıkar. Semetey'in kendisine duyduğu güveni kullanarak onun aleyhine plan yapar. Sonunda atını ve silahlarını alıp Kıyaz'ın tarafına geçmesi, bu güveni tamamen boşa çıkarır. Kançoro'nun en büyük sorunu, kendisine verilen güvenin değerini bilmemesidir. Bu nedenle onun karakterindeki değişim, dostlukla ihanet arasındaki farkı açıkça gösterir. Semetey'e en yakın kişilerden biri olması, yaptığı ihaneti daha da ağır hâle getirir.

İhanetkâr Kançoro'nun karakterini belirleyen en önemli özellik yaptığı ihanettir. Semetey'in yakın dostu ve yoldaşı olduğu hâlde sonunda onun karşısına geçer. Kulçoro geçmişteki dostluklarını hatırlatıp onu bu kararından vazgeçirmeye çalışır. Ancak Kançoro kararını değiştirmez. Kıyaz'la birlikte hareket eder ve Semetey'e karşı kurulan planın içinde yer alır. Böylece dostluktan düşmanlığa geçer. Kançoro'nun ihaneti, Semetey'in yaşadığı en ağır olaylardan biridir. Çünkü Semetey dışarıdan gelen bir düşman tarafından değil, güvendiği bir kişi tarafından yarı yolda bırakılır.

TEMALAR

Vatan

Semetey'in kendi vatanına dönmek istemesi, babası Manas'ın oğlu olduğunu öğrenmesiyle başlar. Çocukluğunu Buhara'da, dedesi Atemir Han'ın yanında geçirir. Burada rahat bir hayat sürer; ancak annesi Kanıkey ona babasının Manas olduğunu ve asıl yurdunun Talas olduğunu anlatır. Bu gerçeği öğrendikten sonra Semetey'in hayata bakışı değişir. Buhara'daki rahat yaşam artık ona yeterli gelmez. Kendi toprağını ve halkını görmek ister.

Kanıkey, Semetey'e Talas'ı, Manas'ın yaptıklarını ve oradaki insanları anlatır. Semetey hiç görmediği bu topraklara karşı güçlü bir özlem duymaya başlar. Talas onun için sıradan bir yer değildir. Babasının yaşadığı, savaştığı ve halkını koruduğu topraktır. Bu yüzden Talas'a dönmek, Semetey için hem babasının izinden gitmek hem de kendi kimliğini bulmak anlamına gelir.

Semetey Talas'a döndüğünde halkın zor durumda olduğunu görür. Manas'ın ölümünden sonra Abyke ve Kobış yönetimi ele geçirmiş, halk üzerindeki baskı artmıştır. Semetey'in gelişi bu nedenle insanlar için büyük bir umut olur. Semetey de kendisini yalnızca Manas'ın oğlu olarak görmez; halkının sorumluluğunu taşıdığını düşünür.

Talas'a yerleştikten sonra halkın desteğini kazanır, düşmanlarıyla savaşır ve ülkede yeniden birlik sağlamaya çalışır. Babasından kalan silahları teslim alması da onun Manas'ın mirasını üstlendiğini gösterir. Böylece babasının bıraktığı topraklara ve halka sahip çıkar.

Semetey'in vatan sevgisi en çok yaptığı seçimlerde görülür. Buhara'daki rahat hayatı bırakıp Talas'a gitmesi bunun en açık örneğidir. Onun için vatan, yalnızca doğduğu veya ailesinin yaşadığı yer değildir. Geçmişinin, halkının ve sorumluluklarının bulunduğu yerdir. Bu nedenle Semetey'in Talas'a dönüşü, aynı zamanda kendi halkına sahip çıkma kararıdır.

Örnek Sahne: Semetey'in Buhara'dan ayrılıp Talas'a gitmeye karar vermesi, vatan sevgisini gösteren en önemli sahnelerden biridir. Kanıkey ona gerçek ailesini ve Talas'taki halkını anlattıktan sonra Semetey, orada kalmak istemez. Babasının yurdunu görmek ve kendi halkının yanında olmak ister. Atına binip yola çıktığında artık yalnızca bir yer değiştirmiyordur; kendi geçmişine doğru gitmektedir.

Talas'a ulaştığında karşısına Manas'ın toprakları çıkar. Halk onu tanımaya ve yanında toplanmaya başlar. Semetey de babasının silahlarını alarak bu toprağın sorumluluğunu üstlenir.

Aile:

Babanın Mirası

Semetey destanında en önemli temalardan biri, babanın bıraktığı mirasın oğul tarafından devam ettirilmesidir. Kırgız kültüründe oğul, yalnızca ailenin bir ferdi olarak görülmez. Aynı zamanda babasının adını, soyunu, toprağını ve bıraktığı değerleri geleceğe taşıyan kişidir. Bu nedenle Manas'ın ardından Semetey'in ortaya çıkması büyük bir anlam taşır.

Manas öldüğünde Talas'ta düzen bozulur. Halk sahipsiz kalır ve Manas'ın kardeşleri Abyke ile Koböş yönetimi ele geçirir. Böyle bir ortamda Semetey'in Talas'a dönmesi, Manas'ın mirasının yeniden ortaya çıkması demektir. Semetey çocukluğunu Buhara'da geçirmiş olsa da babasının oğlu olduğunu öğrendiğinde Talas'a gitmek ister. Çünkü artık yalnızca kendi hayatını düşünmez; babasından kalan sorumluluğun da kendisine geçtiğini anlar.

Talas'a geldiğinde Manas'ın halkı onu kabul eder. Semetey, babasının silahlarını alır ve onun yolunu sürdürmeye başlar. Halkın yanında durur, düşmanlarla savaşır ve ülkede yeniden birlik sağlamaya çalışır. Böylece Manas'ın ölümüyle yarım kalan mücadele Semetey'le devam eder.

Bu tema, baba ile oğul arasındaki bağın yalnızca kan bağı olmadığını gösterir. Manas'ın mirası Semetey'e yalnızca ailesinden kalan bir hak değildir; aynı zamanda yerine getirmesi gereken bir sorumluluktur. Semetey'in Talas'a dönüşüyle babasının adı, mücadelesi ve halkı koruma düşüncesi yeniden hayat bulur. Bu nedenle Semetey, Manas'ın yerini tamamen dolduran biri değil, onun bıraktığı yolu sürdüren oğul olarak önem kazanır.

Örnek Sahne: Talas'a vardığında halk, Semetey'i Manas'ın oğlu olarak karşılar. Bu karşılaşma Semetey için de halk için de önemli bir andır. Çünkü yıllardır Manas'ın ardından onun yerini dolduracak birini bekleyen insanlar, sonunda onun oğlunu karşılarında görür. Semetey de geldiği toprakların babasına ait olduğunu ve burada kendisini bekleyen bir sorumluluk bulunduğunu artık açıkça görür.

Ardından Manas'tan kalan silahlar Semetey'e verilir. Züfukâr kılıcı, Sırnayza mızrağı, Akkelte tüfeği, Akolpok zırhı ve diğer eşyalar artık onun olacaktır. Semetey'in bu silahları kuşanması, yalnızca savaşa hazırlanması anlamına gelmez. Bu sahnede babadan oğula geçen miras somut bir şekilde görülür. Manas'ın kullandığı silahların Semetey'in eline geçmesi, onun babasının bıraktığı görevi üstlendiğini gösterir.

Aile İçindeki Çatışma:

İç Düşmanlar: Cakıp, Abıke, Koböş ve Kırgıl

Semetey destanında düşmanlık sadece dışarıdan gelen insanlarla sınırlı değildir. Manas'ın ölümünden sonra asıl sorunlardan biri aile içinde ortaya çıkar. Cakıp, Abıke, Koböş ve Kırgıl'ın tutumları, Semetey'in kendi çevresinde bile güvende olmadığını gösterir. Bu yüzden Semetey'in hayatındaki mücadele, daha çocukken başlar.

Cakıp, Semetey'in dedesi ve Manas'ın babasıdır. Manas öldükten sonra aile içindeki gücü Koböş'e bırakır. Koböş ise bu gücü Semetey'i korumak için değil, kendi konumunu sağlamlaştırmak için kullanır. Semetey'in ileride büyüyüp babasının yerini alacağından korkar. Bu nedenle Semetey'in ortadan kaldırılması için harekete geçer. Kanıkey'in oğlunu alıp Buhara'ya kaçması da bu yüzden zorunlu hâle gelir. Böylece Semetey, daha çocuk yaşta kendi yurdundan uzak kalır.

Yıllar sonra Semetey gerçeği öğrenip Talas'a döndüğünde geçmişte yaşananlar yeniden karşısına çıkar. Halk onu Manas'ın oğlu olarak kabul eder ve Semetey babasının mirasını sahiplenmeye başlar. Ancak ailesindeki herkes bu dönüşten memnun değildir. Cakıp'ın torununa karşı düşmanca davranması özellikle dikkat çekicidir. Bir dedenin kendi torununu koruması beklenirken Cakıp, Semetey'i zehirlemeye çalışır. Bu olay, aile içindeki bozulmanın ne kadar ileri gittiğini gösterir.

Abıke ve Koböş de Semetey'in karşısında durur. Onların davranışlarında yalnızca kişisel düşmanlık değil, Manas'tan kalan gücü kaybetme korkusu da vardır. Semetey'in ortaya çıkmasıyla birlikte ellerindeki konumun sona ereceğini düşünürler. Kırıl da bu düşmanlığın içinde yer alarak Semetey'in karşısındaki baskıyı artırır.

Bu olaylara bakıldığında Semetey'in mücadelesinin neden yalnızca bir kahramanlık savaşı olmadığı daha iyi anlaşılır. O, bir yandan dış düşmanlarla savaşırken diğer yandan kendi ailesi içindeki ihanetle uğraşır. Kendi dedesinden ve yakınlarından gördüğü kötülöklere rağmen Talas'a dönmesi, halkının yanında durması ve Manas'ın bıraktığı düzeni yeniden kurmaya çalışması, onun karakterini daha da güçlü hâle getirir.

Örnek Sahne: Semetey'in Talas'a döndükten sonra yaşadığı olaylar, onun hem ailesiyle hem de halkıyla olan ilişkisini gösterir. Cakıp'ın Semetey'i zehirlemeye çalışması, aile içindeki düşmanlığın ne kadar ileri gittiğini ortaya koyar. Bakay zamanında müdahale ederek Semetey'in hayatını kurtarır. Daha sonra Kanıkey ve Çıyırda, Cakıp'ın yaptıklarının karşılığını verir. Semetey ise bütün bunlara rağmen intikam peşinde koşmaz ve barış yolunu seçmeye çalışır.

Ancak Manas'ın kardeşleri ona karşı çıkınca çatışma kaçınılmaz hâle gelir. Semetey onları kendi eliyle öldürmez; Manas'tan kalan silahlar bu mücadelede kullanılır. Buna rağmen kendi akrabalarının kanının dökölmesi Semetey'i derinden üzer.

Daha sonra halkın Semetey'i Manas'ın gerçek varisi olarak kabul etmesi onun için yeni bir başlangıç olur. Bakay'ın öncülüğünde halk ve yaşlılar onu karşılar. Fakat bu birlik uzun sürmez. Manas'ın Kırk Yiğitleri Koböş'ün etkisiyle Talas'tan kaçır. Semetey onların peşinden gider; amacı savaşmak değil, onları yeniden bir araya getirmektir. Affetmeyi ve barışmayı teklif eder. Ancak yiğitler onun sözünü dinlemeyip saldırınca savaşmak zorunda kalır. Bu sahne, Semetey'in kendi insanlarıyla bile barış içinde yaşamak istediğini, fakat şartlar onu sürekli mücadeleye sürüklediğini gösterir.

Sadakat ve İhanet

Sadakat ve ihanet, olayların gelişiminde birbirini tamamlayan iki önemli karşıtlıktır. Semetey'in çevresindeki insanların ona karşı tutumu, kimin gerçekten dost, kimin ise kendi çıkarının peşinde olduğunu zamanla ortaya çıkarır. Özellikle Kulçoro ile Kançoro arasındaki fark bu açıdan dikkat çekicidir.

Kulçoro, Semetey'in yanında sadece iyi günlerinde değil, tehlikeli zamanlarda da yer alır. Birlikte savaşır, zor durumlarda onu yalnız bırakmaz. Kançoro ise başlangıçta aynı şekilde Semetey'in yanında bulunur. Fakat zaman geçtikçe onun içindeki kıskançlık ve hırs ağır basmaya başlar. Kulçoro'nun Semetey tarafından daha çok değer görmesi Kançoro'yu rahatsız eder. Bu durum, aralarındaki eski dostluğun zamanla bozulmasına yol açar.

Kançoro'nun ihaneti bir anda ortaya çıkmaz. Önce Semetey'in güvenini kazanmaya devam eder. Daha sonra Chachykey ile birlikte onun aleyhine planlar kurar. Manas'ın mezarına gitme konusunda da Semetey'in güvenini kullanır. Sonunda Semetey'in atını ve silahlarını alarak Kıyaz'ın yanına geçer. Böylece bir zamanlar dost olduğu kişinin karşısında yer alır.

Bu ihanetin en ağır tarafı, Semetey'in Kançoro'ya gerçekten güvenmiş olmasıdır. Dışarıdan gelen bir düşmana karşı dikkatli olmak mümkündür; fakat dost bildiği birinin zarar vermesi daha ağır bir sonuç doğurur. Kançoro'nun yaptığı, yalnızca bir taraf değıştirme değildir. Aynı zamanda aralarındaki dostluğa ve kendisine duyulan güvene sırt çevirmesidir.

Kulçoro ise bunun tam tersini temsil eder. Kançoro ona kendi tarafına geçmesini söylediğinde Kulçoro bunu kabul etmez. Geçmişteki dostluklarını hatırlatır ve onu yaptığı yanlıştan dönmeye çağırır. Kendi hayatını riske atmasına rağmen Semetey'in yanında kalır.

Bu iki karakter arasındaki fark, gerçek sadakatin zor zamanlarda belli olduğunu gösterir. Dostluk, her şey yolundayken yanında olmakla değil, işler kötüye gittiğinde de karşıdaki kişiyi terk etmemekle anlam kazanır. İhanet ise çoğu zaman kişinin kendi çıkarını dostluğun önüne koymasıyla başlar.

Örnek Sahne: Kançoro, Kıyaz'ın tarafına geçtikten sonra Semetey ve Kulçoro'nun karşısına çıkar. Kulçoro, eski dostunu görünce ona çocukluklarını ve birlikte geçirdikleri günleri hatırlatır. Kançoro'dan bu yoldan dönmelerini ister. Ona ihanetin sonunda yalnızca utanç ve pişmanlık getireceğini söyler. Fakat Kançoro kararından vazgeçmez ve düşmanların yanında kalır. Bu sahnede iki karakterin arasındaki fark açıkça görülür. Kulçoro dostluğuna sahip çıkarken Kançoro kendi seçtiği yoldan geri dönmeyi. Böylece aynı çevreden gelen iki insanın sadakat ve ihanet konusunda ne kadar farklı davranabileceği ortaya çıkar.

İntikam ve Affetme

Semetey'in Konurbay'a karşı duyduğu öfkenin temelinde babası Manas'ın ölümü vardır. Manas'ı öldüren kişinin hâlâ hayatta olması, Semetey'in içine dert olur. Uzun süre Talas'ta sakin bir hayat sürdürdükten sonra gördüğü rüyalar bu acıyı yeniden hatırlatır. Rüyasında babasını ve onunla birlikte ölen savaşçıları görür. Bunun üzerine Semetey, geçmişte yaşananları artık görmezden gelemeyeceğini düşünür ve Konurbay'ın karşısına çıkmaya karar verir.

Bakay, Semetey'i bu konuda uyarır ve acele etmemesini ister. Fakat Semetey'in kararı kesindir. Ona göre babasının ölümünün hesabı sorulmalıdır. Bu nedenle hazırlıklarını yaparak Konurbay'ın bulunduğu topraklara doğru yola çıkar. Yol boyunca çeşitli engellerle karşılaşır. Buna rağmen geri dönmez. Konurbay'la karşılaştığında ise onunla doğrudan mücadele eder. Böylece Semetey'in intikam isteği yalnızca sözde kalmaz, davranışlarına da yansır.

Fakat Semetey'in herkese karşı aynı öfkeyle hareket ettiği söylenemez. Özellikle kendi akrabalarıyla yaşadığı sorunlarda daha anlayışlı davranır. Abyke ve Koböş kendisine karşı çıkmasına rağmen hemen onları öldürmek istemez. Aralarındaki akrabalığı hatırlar ve barışmanın bir yolunu arar. Hatta Abyke'yi affetmeye hazırdır. Bu durum, Semetey'in intikam duygusunun kör bir öfkeye dönüşmediğini gösterir.

Onun için Konurbay ile kendi akrabaları aynı durumda değildir. Konurbay, babasının ölümünden sorumlu olan düşmandır. Abyke ve Koböş ise yanlış yola sapmış olsa da ailesindendir. Semetey bu ayrımı önemser ve mümkün olduğunca kan dökülmesini önlemeye çalışır.

Ancak karşısındaki kişiler barışmak istemediğinde işler değişir. Semetey'in affetme isteği her zaman karşılık bulmaz ve sonunda çatışmalar kaçınılmaz hâle gelir. Bu nedenle olaylarda intikam ile affetme sürekli yan yana gelir. Semetey gerektiğinde babasının hesabını sormaktan çekinmez, fakat kendi halkına ve akrabalarına karşı ilk düşüncesi cezalandırmak değildir. Onun karakterini belirleyen nokta da bu iki tutum arasındaki farktır.

Örnek Sahne: Semetey'in gördüğü rüya, Konurbay'a karşı neden harekete geçtiğini anlamak için önemli bir sahnedir. Rüyasında babası Manas'ı yer altında görür. Manas'ın yanında Almambet, Sırgak ve Serek de vardır. Semetey onların ölümünü ve babasının uğradığı haksızlığı yeniden hatırlar. Uyandığında içi rahat değildir. Konurbay'ın hâlâ yaşadığını düşünür ve bu durumu kabullenemez. Bakay onu sakinleştirmeye çalışsa da Semetey kararını vermiştir. Hazırlanıp yola çıkar. Burada onun amacı sıradan bir savaş kazanmak değil, yıllardır içinde taşıdığı acının hesabını sormaktır.

Kahramanlık ve Sorumluluk

Semetey, karşısına çıkan zorluklarda geri adım atmayan bir kahramandır. Ancak onun için önemli olan sadece savaşmak ve düşmanlarını yenmek değildir. Kendisine düşen görevi yerine getirmek, halkının yanında olmak ve babası Manas'tan kalan sorumluluğu taşımak da onun için önemlidir. Bu yüzden kahramanlığı, yaptığı seçimlerde ve zor zamanlarda aldığı sorumluluklarda görülür.

Semetey çocukluğunu Buhara'da geçirir ve burada rahat bir hayat yaşar. Fakat babasının Manas olduğunu ve gerçek yurdunun Talas olduğunu öğrendiğinde bu hayatı geride bırakır. Talas'a dönmek kolay değildir. Önünde uzun ve tehlikeli bir yol vardır. Buna rağmen yola çıkar. Çünkü kendisini Manas'ın oğlu olarak gördüğü andan itibaren Talas'a ve oradaki halka karşı bir sorumluluğu olduğunu düşünür.

Talas'a geldiğinde ülkenin eski hâlinde olmadığını görür. Manas'ın ölümünden sonra birlik bozulmuş, halk zor durumda kalmıştır. Semetey babasından kalan silahları alır ve onun bıraktığı yolu sürdürmeye başlar. Halkın yanında durması, düşmanlarla mücadele etmesi ve ülkeyi yeniden toparlamaya çalışması bu sorumluluğun bir parçasıdır.

Onun kahramanlığı, yakınlarıyla yaşadığı olaylarda da görülür. Kırk Yiğit Talas'tan kaçtığı anda onların peşinden gider. Amacı onları hemen cezalandırmak değildir. Önce konuşmak, onları geri kazanmak ve eski birliği yeniden kurmak ister. Ancak yiğitler saldırınca kendisini savunmak zorunda kalır.

Konurbay'a karşı çıkarken de babasının ölümünü ve geçmişte yaşananları unutmaz. Onun için bu mücadele kişisel bir öfkenin ötesinde, Manas'tan kalan hesabın ve sorumluluğun devamıdır.

Bu nedenle Semetey'in kahramanlığı, yalnızca güçlü bir savaşçı olmasından kaynaklanmaz. Asıl önemli olan, zor zamanlarda halkının yanında durması, kendi rahatından vazgeçmesi ve Manas'tan kalan sorumluluğu üstlenmesidir.

Örnek Sahne: Semetey'in Kırk Yiğit'in peşinden gitmesi, onun sorumluluk anlayışını başka bir açıdan gösterir. Manas'ın ölümünden sonra yiğitler Koböş'ün etkisine girerek Talas'tan ayrılır. Semetey bunu duyunca onların peşine düşer. Fakat amacı eski dostlarıyla savaşmak değildir. Onları yeniden kazanmak ve aralarındaki birliği sağlamak ister. Yanlarına gittiğinde konuşarak anlaşmayı, geçmişi geride bırakmayı ve yeniden birlikte hareket etmeyi teklif eder. Hatta affetmeye hazır olduğunu gösterir. Ancak yiğitler onun sözlerini dinlemez ve saldırıya geçer. Semetey istemediği hâlde savaşmak zorunda kalır. Bu olay, onun gücünü kullanmadan önce barış yolunu denediğini gösterir.

Aşk ve Sevgi

Semetey ile Ayçürök'ün ilişkisi, birbirlerini ilk gördüklerinde başlayan sıradan bir aşk değildir. Ayçürök, daha Semetey'i görmeden onun adını ve nasıl biri olduğunu öğrenir. Kendisi için birçok kişi arasından bir eş seçmesi gerektiğinde, diğer hanları ve kahramanları değil, Semetey'i uygun görür. Bu seçim onun için önemlidir; çünkü Ayçürök kendi hayatıyla ilgili kararı kendisi verir.

Ayçürök daha sonra beyaz kuğu kılığına girerek Semetey'i bulmak için yola çıkar. Ken-Köl yakınlarında onun ülkesine ulaştığında Çaçıkay ile karşılaşır. Semetey'in ilk eşi olan Çaçıkay, Ayçürök'ü kıskanır ve ona yardım etmez. Ayçürök bu yüzden büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Buna rağmen Semetey'den vazgeçmez. Onun kendisi için gelip gelmeyeceğini görmek ister.

Akşumkar'ı alması da bu açıdan dikkat çekicidir. Ayçürök, Semetey'in avcı kuşunu alarak onun kendisini aramasını sağlar. Ardından Çınkoço ve Toltoy'un Akun Han'ın ülkesine saldırdığını öğrenen Semetey harekete geçer. Ayçürök'ün başına gelenleri duyduğunda onu yalnız bırakmaz ve uzun bir yolculuğa çıkar. Sonunda Çınkoço ile Toltoy'u yenerek Ayçürök'e ulaşır.

İkisinin ilişkisi her zaman sorunsuz değildir. Karşılaştıklarında aralarında sert konuşmalar geçer ve gururları yüzünden anlaşmakta zorlanırlar. Ancak bu kırgınlık uzun sürmez. Birbirlerini anlamaya başladıklarında aralarındaki bağ yeniden güçlenir. Sonunda evlenmeleri, uzun süredir devam eden bu ilişkinin bir sonuca ulaşmasıdır.

Burada Ayçürök pasif bir karakter değildir. Semetey'i beklemek yerine onu bulmak için kendisi harekete geçer. Semetey de onun için tehlikeli bir yolculuğa çıkar. Bu yüzden aralarındaki ilişki iki tarafın da çaba gösterdiği bir bağıdır. Yaşadıkları sıkıntılar, kıskançlıklar ve yanlış anlaşılımlar onların birbirlerine olan bağlılığını daha görünür hâle getirir.

Örnek Sahne: Ayçürök'ün beyaz kuğu kılığına girip Semetey'i araması, aralarındaki bağı gösteren güzel bir örnektir. Birçok hanı gördükten sonra içlerinden yalnızca Semetey'i kendisine eş olarak seçer. Daha sonra onun ülkesini bulmak için yola çıkar. Çaçıkay tarafından kötü karşılanmasına rağmen geri dönmeyiz. Akşumkar'ı alarak Semetey'in dikkatini üzerine çeker. Semetey kuşunun peşinden giderken Ayçürök'ün yaşadığı sıkıntıları da öğrenir. Böylece ikisi birbirini seçmekle kalmaz, birbirine ulaşmak için de çaba gösterir. Sonunda bütün engelleri aşarak evlenirler.

Ayçürök'ün sevgisi içten, saygılı ve kaderle iç içedir:

Boyu uzun, omuzları geniş,
Güreşçi kadar güçlü, aslan yürekli bir yiğit.
Aradığı erkeği sonunda bulduğunda,
Bütün ülke hayranlıkla ona baktı.

Hepsinden üstün bir kahraman,
Kaplan yürekli, güçlü ve heybetli.
Ne mutlu Semetey'e,

Kırgızların arasında adı şanlı, yeri belli.

Halkına demirden bir kale gibi,
Tek başına karşı durur her derde.
Kendine denk bir yiğit bulamaz,
Eşi yoktur bu geniş yerde.

Kurt gibi cesareti dillere destan,
Bugüne kadar onun dengi çıkmadı.
Tanrı'nın yazdığı kaderle
Onun yolu başka bir yola varmadı.

Ayçürök onu böylece seyreder,
İçinde sevinç, gözlerinde hayranlık.
Elinde ak şahin, yanında ak tazi,
Karşısında Manas'ın oğlu Semetey,
Asaletin kendisi, yiğitliğin adı.

Savaş ve Mücadele

Semetey'in hayatında savaş neredeyse kaçınılmazdır. Ancak her savaşa aynı nedenle girmez. Bazen babasının ölümünün hesabını sormak, bazen halkını korumak, bazen de kendisine yapılan bir saldırıya karşılık vermek zorunda kalır. Bu nedenle savaş, onun hayatında yalnızca kahramanlığını göstereceği bir alan değildir; aynı zamanda üstlendiği sorumlulukların bir sonucudur.

Konurbay'la olan mücadelesi bunun en açık örneklerinden biridir. Semetey, babası Manas'ın ölümünü unutmaz. Gördüğü rüyaların ardından Konurbay'a karşı harekete geçmesi, geçmişte yaşananların hâlâ onun hayatını etkilediğini gösterir. Burada savaşın arkasında intikam duygusu vardır.

Bunun yanında Semetey, kendisine saldırmayan insanlarla hemen savaşmak istemez. Kırk Yiğit Talas'tan kaçtığında onların peşinden gitmesinin amacı onları öldürmek değildir. Onları geri kazanmak ve eski birliklerini yeniden kurmak ister. Fakat konuşarak çözülemeyen sorun sonunda savaşa dönüşür. Bu durum, Semetey'in savaşmayı ilk seçenek olarak görmediğini gösterir.

Savaşların bir başka yönü de beraberinde getirdiği kayıplardır. Semetey kazandığı savaşlarda bile her zaman sevinmez. Kendi akrabalarının öldüğü çatışmalar onu derinden etkiler. Bu yüzden savaş onun için sadece zafer demek değildir; geride kalan acı, ölüm ve ayrılık da savaşın bir parçasıdır.

Bu temayı işlerken Semetey'i yalnızca "güçlü ve yenilmez bir savaşçı" olarak göstermek yerine, savaşmak zorunda kalan ve bunun sonuçlarını yaşayan bir kahraman olarak ele almak daha güçlü olur.

Örnek Sahne: Konurbay, Semetey'le karşı karşıya geldiğinde açıkça savaşmak yerine ona hileyle saldırır ve silahıyla ateş eder. Kurşun Semetey'in göğsüne isabet eder ve genç kahraman ağır yaralanır. Kulçoro bunu görünce hemen Semetey'in yardımına koşar. Konurbay'la çarpışır ve onu geri çekilmek zorunda bırakır.

Semetey'in yarası ise kolayca iyileşmez. Bakay'ın bilgeliğiyle Ayçürök Talas'tan getirilir. Ayçürök iki kez ateş eder ama kurşunu çıkaramaz. Üçüncü atışında kurşun Semetey'in bedeninden çıkar. Semetey yavaş yavaş kendine gelir ve yeniden ayağa kalkar. Konurbay onu hileyle öldürmek istemiştir, fakat başarılı olamamıştır. Semetey'in hayatta kalması, mücadelenin henüz bitmediğini gösterir.

İnanç:

İşaretler ve Kader

Kanıkey için Taytoru adlı atın katıldığı yarışın sonucu çok önemlidir. Çünkü bu yarışın Semetey'in geleceğiyle ilgili bir anlam taşıdığına inanır. O dönemde insanların kaderi sadece kendi yaptıklarıyla değil, gördükleri işaretlerle de ilişkilendirilir. Bu yüzden Taytoru'nun nasıl koşacağı, Kanıkey için sıradan bir yarıştan çok daha fazlasıdır.

Kanıkey oğlunun geleceğini öğrenmek için bu yarışa güvenmek zorundadır. Erkek kılığına girip yarışa katılması da onun ne kadar kararlı olduğunu gösterir. Semetey'in geleceği söz konusu olduğunda çekinmez ve gerektiğinde toplumun koyduğu sınırların dışına çıkar. Onun için önemli olan, oğlunun güvenli bir geleceğe sahip olmasıdır.

Yarışın başında Taytoru oldukça zorlanır. Yüzlerce atın arasında gerilerde kalır ve diğer atlara yetişemez. Bu görüntü, Kırgız halkının zor zamanlarını hatırlatır. Halkın dağıldığı, güçsüz kaldığı ve başkalarının yönetimi altında yaşadığı dönemler de buna benzer bir durumdadır. Fakat Taytoru zamanla toparlanır. Önündeki atları geçmeye başladıkça yarışın gidişi de değişir.

Taytoru sonlara doğru iyice güçlenir. Önünde artık çok az at kalmıştır. Bu sırada Almambet, Çubak, Sırgak, Bakay, Koşoy ve Manas gibi geçmişin büyük isimlerinin ruhları ortaya çıkar. Taytoru'nun güçlenmesiyle ataların ortaya çıkması arasında bir bağ kurulur. Sanki geçmişteki kahramanların hatırası, bugün yaşayanlara yeniden güç vermektedir.

Sonunda Taytoru'nun karşısında yalnızca Aktulpar kalır. Aktulpar'ın Atemir Han'ın atı olması yarışa başka bir anlam kazandırır. Artık mesele yalnızca iki atın yarışı değildir. Taytoru'nun kazanması, Semetey'in Talas'a dönüşü için bir umut hâline gelir.

Kanıkey sonunda "Manas!" diye seslenir. Bu çağrıyla Taytoru son gücüyle ileri atılır. Aynı anda Semetey de babasının adını duyar ve içinde güçlü bir duygu uyanır. Manas'ın adını işitmesi, ona kim olduğunu ve nereden geldiğini hatırlatır. Böylece Taytoru'nun yarışı, Semetey'in kendi geçmişini ve kaderini anlamasında önemli bir yere sahip olur.

Örnek Sahne: Semetey aynı rüyayı üç gece üst üste görür. Rüyasında babası Manas'ı yerin altında görür; yanında Almambet, Sırgak ve Serek de vardır. Bu rüya Semetey'i derinden etkiler. Babasının ölümünü ve Konurbay'la olan eski düşmanlığı yeniden hatırlar. Rüyadan sonra içinde bir huzursuzluk başlar. Artık rahat bir hayat sürmenin doğru olmadığını düşünür. Konurbay hâlâ hayattayken babasının intikamını almadan oturamayacağına karar verir. Bakay onu acele etmemesi için uyarır. Fakat Semetey kararını vermiştir. Gördüğü rüyayı, babasının kendisine bıraktığı bir mesaj gibi görür ve yola çıkmaya hazırlanır.

Türkistan Coğrafyası

Semetey'in hikâyesinde olaylar geniş bir coğrafyaya yayılır. Buhara, Talas ve Sary-Arka gibi yerlerin adının geçmesi, hikâyenin Türkistan coğrafyasıyla olan bağıını gösterir. Kahramanlar bir bölgeden başka bir bölgeye atlarla gider, uzun yollar aşar, dağları ve bozkırları geçer. Bu nedenle mekânlar sadece olayların gerçekleştiği yerler değildir; kahramanların yaşamını ve hareketlerini de belirler.

Buhara, Semetey'in çocukluğunu geçirdiği yerdir. Burada rahat ve güvenli bir hayatı vardır. Ancak Talas onun için bambaşka bir anlam taşır. Talas, Manas'ın yurdudur ve Semetey'in halkıyla buluşacağı yerdir. Bu yüzden Semetey Buhara'dan ayrılıp Talas'a doğru uzun bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuk, aynı zamanda farklı Türkistan bölgeleri arasındaki bağlantıyı gösterir.

Talas çevresindeki dağlar, yaylalar ve geniş otlaklar da hikâyenin önemli mekânlarıdır. Kahramanların atlarla hareket etmesi ve yazlak-kışlak arasında gidip gelmesi, bölgedeki bozkır yaşamını yansıtır. Atlar bu coğrafyada günlük hayatın önemli bir parçasıdır; yolculuklarda, avlarda ve savaşlarda kullanılır.

Sarı-Arka ise Semetey'in karşısına çıkan başka bir bölgedir. Buradan gelen Umotoy'un Talas'a doğru hareket etmesi, farklı bölgelerde yaşayan topluluklar arasındaki ilişkileri gösterir. Aynı şekilde Semetey'in düşman topraklarına yaptığı seferler de coğrafyanın hikâyedeki önemini artırır.

Bu nedenle eserde Türkistan coğrafyası yalnızca yer adlarından oluşmaz. Buhara'dan Talas'a uzanan yollar, geniş bozkırlar, dağlar, yaylalar ve farklı bölgeler arasında yapılan yolculuklar, hikâyenin geçtiği dünyayı oluşturur. Coğrafya, kahramanların nerede yaşadığını, nereye gittiklerini ve kimlerle karşılaştıklarını belirleyen doğal bir arka plandır.

Örnek Sahne: Semetey'in Chon-Urgenç'e ulaşması, Türkistan coğrafyasının hikâyedeki genişliğini gösteren güzel bir örnektir. Semetey, Kançoro ve Kulçoro ile birlikte uzun bir yolculuğa çıkar ve sonunda şehre ulaşır. Burada Çinkoço ile Toltoy'un Akun Han'ın ülkesini kuşattığını görür. Şehir uzun süredir savaşın baskısı altındadır. Semetey'in uzak bir bölgeden gelerek buradaki mücadeleye katılması, hikâyede farklı yerlerin birbirinden kopuk olmadığını gösterir. Buhara, Talas ve Chon-Urgenç gibi merkezler arasında sürekli bir hareket vardır. Bu yolculuklar sayesinde geniş bozkırlar, şehirler ve farklı hanlıkların bulunduğu Türkistan coğrafyası hikâyenin içinde doğal biçimde görünür.